

43

## Colecția IRINA BENZAR

### Hore:

Pă cărarea d'î la moră  
Vin'e bad'ea-n orice sară  
Da d'î la o vreme-ncoace  
Drum la moră nu-și mai  
face.

O n-are ce măcina,  
O nu-l lasă maică-sa.

Mă-sa l-ar put' é lăsa  
Șt'iu că nu i l-oi mânca  
Numa-on pt'ic l-oi  
drăgosti

Iară i l-oi slobozi;  
Numa-on pt'ic l-oi săruta  
Și iară i l-oi lăsa.

*De la Bota Anuca, 83 ani,  
Libotin, 2008*

44

### Strigături la nuntă:

Ieși popă cu cărt'iceaua  
Și cunună floriceaua,  
Ieși popă cu patrahiru  
Și cunună trandafiru.

Pă la tăt'e porțile s-o  
adunat babele  
Căt'e două, cât'e tri să n'e  
potă ciufuli (povesti).

Socăcița d'î la oale,  
S-o făcut jăleuri la pole  
Ș-o furat carnea d'in oale  
Ș-o dus-o-n fundu  
grăd'in'ii  
Ș-o mâncat-o cu vecinii.

## Manifestările spirituale și portul popular în Poienile de Sub Munte

### Obiceiurile primăverii și verii

Comunitățile ucrainene au dus o viață izolată în zona de nord a țării, păstrând astfel, timp îndelungat trăsăturile specifice ucrainene, și conservând specificul dialectal. În Poienile de Sub Munte, păstrarea tradițiilor a avut un rol însemnat, fiindcă pe lângă limba maternă, tradiția a fost elementul distinctiv și semnificativ al conștiinței de naționalitate. Datorită tradiției, fiecare generație este în măsură să beneficieze de cunoștințele strămoșilor, având obligația să le transmită mai departe urmașilor. Acest lucru este „un mecanism social dintre cele mai eficiente pentru păstrarea a ceea ce s-a dobândit și pentru îmbogățirea neîncetată a patrimoniului socio-cultural”<sup>1</sup>, susține Traian Herseni.

În privința sărbătorilor calendaristice de peste an, o trăsătură importantă la ucraineni o reprezintă faptul că toate sărbătorile au loc cu două săptămâni mai târziu decât cele românești, ucrainenii orientându-se după calendarul Iulian. Obiceiurile și credințele legate de viața religioasă „au trecut prin mai puține transformări, ceea ce se explică prin puterea conservatoare a bisericii și mentalitatea oamenilor crescuți în spirit religios”.<sup>2</sup> Toate obiceiurile care se păstrează au simbolica lor specifică. Schimbările implicate în ritmul vieții sunt investite cu semnificație, după cum afirmă Mircea Eliade.

Tradiția ucraineană se diferențiază prin caracterul unic și specificul care o reprezintă.

În luna februarie “Liuteni” (Făurar) la o dată mobilă, se sărbătorește „Stricinea”, venerând întâlnirea primăverii cu vara. Obiceiul din bătrâni spune, că dacă în ziua respectivă este timp frumos, atunci așa va fi tot anul. La biserică se sfințesc lumânările.

<sup>1</sup> Herseni, Traian, *Sociologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 528

<sup>2</sup> Martin Emilia, *Sărbătorile calendaristice ale românilor din Ungaria*, Gyiula, 2003, p. 21

Martie “Berezeni”, este prima lună a Calendarului roman și luna a treia în calendarul Iulian. În această lună se începea aratul și semănatul, se curățau livezile și grădinile, se scoteau stupii de la iernat. Luna lui Mărțișor (martie) aduce cu ea sărbătoarea „Eudochia” (14 martie), dar și sărbătorirea lui Alexie Cel Cald.

La această dată gospodarii și gospodinele își „faceau straturile”, pregătind „patul” pentru zarzavaturi și legume.

În 7 aprilie „Cviteni”, este sărbătoarea “Blahușinia”, Bunavestire. Este situată în imediata apropiere a echinocțiului de primăvară, când sosesc rândunelele și începe cucul să cânte.

Urmează o perioadă în care sărbătorile au date mobile. Dintre aceste sărbători amintim: Duminica Floriilor, denumită „Bucicova Nedilelea”, Sfintele Paști, cu traducere în ucraineană: “Velecdeni”, însemnând Ziua cea Mare, “Spasa”, adică Înălțarea Domnului, precum și Rusaliile, denumite „Seata Neidilea.”

### ***Paștele – Velecdini***

Din timpuri străvechi, credincioșii din comuna Poienile de Sub Munte, se pregătesc sufletește și trupește pentru această sărbătoare. Oamenii din această zonă pun mare accent pe post „Hovinea;” toată lumea se pregătește pentru marele praznic.

Pregătirile pascale încep din Joia Mare, deoarece vineri nu se lucrează. Joia se coc colacii cu care se merge duminică la sfințit. Vineri se merge la biserică. Sâmbătă dimineață se coace Pasca, se pregătește mâncarea și se vopsesc ouăle. Acestea sunt încondeiate cu ceară și puse în vopsea naturală sau în coji de ceapă. După aceea se scot și sunt șterse cu un material din lână ca să le dea luciu.

Sărbătoarea Paștelui începe cu Învierea care are loc sâmbăta la miezul nopții. Se așteaptă cu nerăbdare miezul nopții, când mulțimea iese în curtea bisericii cu Lumina Sfântă în mână, clopotele încep să bată, se înconjoară de trei ori biserică. Preotul împreună cu mulțimea stă în fața ușii bisericii și un singur slujitor al bisericii ramâne înăuntru și se poartă un dialog:

- Preotul: – Deschide Doamne, ușa! „Vetvorai Hospode dverii”!

- Omul: – Cine-i? „Hto tam”?

- Preotul: – Iisus Hristos!

Aceste cuvinte sunt rostite de trei ori.

Când se trag clopotele, începe toată lumea să cânte „Hrestos Vosces”, deschide preotul ușa și intră toată lumea slăvind. Mulțimea se salută cu „Hrestos Vosces” și se răspunde „ Voistene

Dulce-i mnerea d’în păhar  
Da amară-i păst’e on an;  
Dulce-i mnerea d’în oiagă  
Da amară-i păste-o vară.

Supărată-i mnireasa,  
Pânce o-ntrebat popa,  
Drag ți mnirele o ba?  
Ié o pus capu în t’iept,  
Și nimnică n-o zâs drept.  
Hai, mnireasă suie-n car  
Lasă drăguți-n amar,  
Că cine ți-o fo drag țâie,  
T’e așt’eaptă la cunun’ie.

Pă d’insus d’e biserică,  
Mare rouă să răd’ică.  
Roua trebe scuturată,  
Și mnireasa cununată.

Io cu pană și cu struț  
Mândra mé cu legănuț.  
Leagănă mândră și taci  
Țâie ți-o plăcut să faci.

Tu mnireasă, la bărbat,  
Nu-i da blidu n’espălat,  
Nici lingura d’i su’ pat,  
Că bărbatu nu ți frat’e,  
Să gând’ești’i că nu t’e-a  
bat’e,  
Nici socră-ta nu ți mamă,  
Să gând’ești’i că nu-l  
înd’eamnă.

Socră mare, socră mnică,  
Ai rămas fără nimnică.  
Ceielaltă socră mare  
Și băiat și noră are.

45

**Hori:**

Pă cărarea d'i la moră  
 Vin'e bad'ea-n orice sară,  
 Vin'e bad'ea-n orice sară.  
 Da d'i la o vreme-ncoce  
 Drum la moră nu-și mai  
 face  
 Ai, lai, lai, lai, lai, la  
 Ori n-are ce măcina,  
 Ori nu-l lasă maică-sa  
 Mă-sa l-ar put'e lăsa  
 Știu că nu i l-oi mânca  
 Ai, lai, lai, lai, lai, la  
 Numa-on pt'ic l-oi săruta  
 Și iară i l-oi lăsa  
 Ai, lai, lai, lai, lai, la  
 Tăt'e socrile-or hi bun'e  
 Dac-ai face ce ț-ar spun'e,  
 Dac-ai face ce ț-ar spun'e.  
 D'in pt'iciore să meri tare,  
 D'in gură să ai răbdare  
 Ai, lai, lai, lai, lai, la  
 D'in pt'iciore să meri  
 iut'e,  
 D'in gură să nu zici mult'e  
 Ai, lai, lai, lai, lai, la.

*De la Rozalia Ungur, 65 ani,  
 Răzoare, 2008*

46

**Strigături:**

Învârt'i-t'e, mândră, rotă  
 Să văd rot'ia cum să portă  
 D'e să portă rot'ia bin'e,  
 Io d'esară viu la t'in'e;  
 D'e să portă rot'ia rău,  
 Vie socru-n locu mneu.

Vosces". Duminica dimineața se pregătesc „cotarca” și „traista” (coșul și straița) cu toate bunătățile. În traistă se pun pasca mare și pasca mică. În coș se pune mâncarea preparată de gospodine. Slujba se ține afară, toată lumea are locuri în curtea bisericii, marcate din strămoși și transmise din generație în generație. După terminarea slujbei, vine preotul printre rânduri, sfințește pasca și coșul, salutând cu „Hrestos Vosces”. La încheierea slujbei, părintele urează „șciaslevii obid” (poftă bună). Primul care iese pe poarta bisericii trebuie să fie un bărbat, pentru că este aducător de pace, bunăstare. Și în ziua de azi se respectă tradiția. Toată lumea se îndreaptă spre casa lui, fiind nerăbdător să guste din bunătățile sfințite. Primul aliment ce trebuie gustat este usturoiul verde, ca să fie iute omul tot anul, apoi oul roșu, ca să fie frumos ca „pesanka”. După amiază oamenii merg la cimitir, la neamuri, iar tinerii merg să joace diferite jocuri pe un deal numit „Gruni”.

A doua zi de Paști se merge doar cu ouă, cozonac și colăcei. Sătenii de la mic, la mare se îmbracă în costumul tradițional. Obiceiul stropitului umple inimile oamenilor de veselie.

Luna lui Florar aduce cu ea în data de 6 mai “traveni” sărbătoarea Sf. Gheorghe, denumită „Iurea”. Se taie țarina, și un fir de salcie se bagă pe fiecare stâlp. Tot la această dată „se luau slujile” și se făceau „tocmelile”.

Luna iunie “cerveni”(Cireșar) aduce o dată cu căldura și sărbătoarea numită „Onufria”, care marchează data de la care „nu mai cântă cucul”.

În luna lui Cuptor (iulie “lepeni”), se sărbătorește Sf. Ion, denumită „Ivand'ili”. Este sărbătoarea care marchează sfințirea țarinei, ducându-se apă sfințită la crucea din capul satului.

Urmează Sf. Petru și Pavel denumită: „Petra i Paveli,” la 12 iulie. Cu această ocazie se sărbătoresc Sânzienele sau „Ivandili”. La această sărbătoare tradiția spune că se culeg flori de sunătoare, se pun în ulei de măsline și se lasă la macerat 40 de zile. Acest ulei este „bun de băut pentru răni de stomac”. De Sânziene casele și porțile gospodarilor sunt împodobite cu frunze de nuc și viță de vie.

Havrelia” este sărbătoarea Sf. Gavril, fiind data la care „se ține pentru tunete și fulgere”, fiind și „zi cu prilej”.

În luna lui Gustar, la data de 2 august “serpeni”, se sărbătorește Sf. Ilie, adică „Iliia”. De Sf. Ilie, oamenii „se tem să nu vie Sf. Ilie peste ei”.

Sărbătoarea Sf. Ana „Anne”, marchează data când începe să scadă ziua și să crească noaptea.

Sărbătoarea în care „se pune apă pentru sfințit” poartă numele de „Macovia”. Tot în luna august se sărbătorește Schimbarea la Față „Preobrajenie”, ocazie cu care se pleacă în pelerinaj la mănăstiri. Plecarea are loc de cu seară, cu Protesia, se duc alimente și se aduce apă

sfințită. Data de 28 august marchează sărbătoarea Sf. Maria Mare, denumită în ucraineană „Bohorodița”.

Faceți-mi on pt'ic d'e loc  
Să v-arăt cu cin'e joc.  
Să nu zăceți mai apoi  
C-am jucat c-on măturoi.

*De la Bota Anuca, 83 ani,  
Libotin, 2008*

## Obiceiuri tradiționale familiale

### Nașterea

Obiceiurile care marchează momente din viața omului încep prin ciclul celor legate de naștere, înțelegând prin aceasta, „trecerea din lumea necunoscută în lumea albă, cunoscută, obiceiurile de naștere vor fi dominate de rituri și ceremoniale de integrare, aceasta este deci marea integrare a noului născut în destinul său pământesc”<sup>3</sup>.

Mai demult, în satele de pe Valea Ruscovei și Valea Vișeului, nu existau case de nașteri sau dispensare medicale umane, nici despre existența cadrelor medicale calificate nu avem surse informative. Femeile nășteau pe câmp, în casă, în grădină, ajutate de moașe, dar de multe ori le ajuta cine se afla lângă ele: mama, soacra, moașa, sau o vrăjitoare-descântătoare. În comuna Poienile de sub Munte, cu această meserie se îndeletniceau bătrânele: Boțkanecha, Krevleanca, Remundiacika, Ciukuteana, Michaițena, Smecikașka și altele. În fiecare cătun erau câte una sau două bătrâne, care se ocupau cu moșitul.

Când era chemată în casa cu pricina, moașa înfăptuia un ritual și îngâna vorbe știute doar de ea. În timp ce palpa pântecul femeii pentru a afla poziția copilului, fierbea repede un pumn de secară pe care o îndulcea cu miere de albină. Din această fiertură dădea femeii să bea câte o cană, din când în când. Această băutură, spuneau femeile că ușura nașterea copilului. Când venea momentul nașterii, moașa făcea cruce pe pântecul femeii și o ducea către ușă. O puneă să se țină de tocul ușii și să rămână acolo câteva minute. Imediat după aceasta se declanșa nașterea. Baba – moașă alegea și puneă numele copilului, care mai apoi era rostit la botez și trecut în actul de naștere „metreca.”

La prima scaldă a copilului, se practicau rituri străbune aduse de primii locuitori ai satului, din Huțulșina (Galiția). Înainte de nașterea copilului, tatăl avea sarcina să procure vânița pentru baie „kupel-

### Colecția

**FLORIN AVRAM**

### Hori din Țara Lăpușului

47

#### Cântare nevestească (se cântă de neveste la secere)

E, hei, da' la fântână la  
moclină,  
Da' plânje-o pasăre  
bătrână,  
Ei, da' că nu plânje că-i  
bătrână,  
Ei, da' c-o crescut rânduri  
de pui,  
Da' ș-amu' nu-i a nimăru.

E, hei, da' zburat-o pă  
arături,  
Da' le-o adus îmbucături.  
Măi, da' și le-o făcut aripi  
bune,  
Ei, da' zburat-o cu tăți în  
lume.  
D-amu' la slăbdia mé mă,  
Ei, da' cine focu' m-a ținé.

<sup>3</sup> Dăncuș, Mihai, *Rituri de separare, agrare și de inițiere în faza copilăriei. Zona Maramureș, în anuarul „Marmației”*, Muzeul Județean Maramureș, Baia Mare, 1981

E, hei, da' pasăre di pă  
câmpie,  
Da, spune-i la badea să  
vie.  
Mă, da' că s-o copt  
strugurii-n die,  
E, d-aia-ți bănuî bădie  
Că tăt trece-o coarbă  
neagră  
E, da' și rumpe strugurii  
cu creangă,  
Poate bade nu ți-s drag.

E, hei, da' cât trece-o  
păuniță,  
Da' și rumpe struguri cu  
diță  
E, ia-ț bănuî bădiț.

*De la Nicolae Pițuș, 72 ani,  
Lăpușul Românesc, 2010*

#### 48

#### După pui de lăpușan

Da', după pui de lăpușan,  
E, să nu dai cu bolovanu  
Cumva de l-i nimeri  
Vai, di capu' tău a si.

Da', pân-ce-s negru nu-s  
țâganu',  
E, puiuțu' de lăpușan,  
Ai, șed în codru câte-un  
an.  
Măi, câte-un an și câte-o  
lună,  
Că-s copil de maică bună.

Măi, copile, unde-i mere,  
Măi, fii bărbat nu fi  
muiere.

neciok". De fapt, era o covățică din lemn, sculptată. În această covățică mama trebuia să pregătească cele necesare înfășării copilului: pelinci, o zadie și o cingătoare. În apa de baie se aruncau: monede de argint, picături de lapte dulce, miere, busuioc, tămâie și apă sfințită. În timpul îmbăierii baba-moașă descânta mereu, urând copilului o viață ușoară, noroc, sănătate, bogăție, iubire, talent, minte ageră, o meserie bună etc.

O reproducere a ritului de naștere din comuna Poienile de Sub Munte: "Așa precum fără apă nu poate trăi omul, animalul și planta, așa și fără tine, copile (se spune numele copilului), să nu poată trăi cei din jur! Așa cum floarea este iubită de toți, iar mireasma ei împlânzește sufletele și inimile oamenilor, așa să te iubească și pe tine copile (numele) toți, până la sfârșitul vieții tale! Așa cum necuratul fuge de tămâie și apă sfințită, așa să fugă și să dispară toate relele, de lângă tine copile!"

Pentru înfășat era nevoie de: "o zadie, o cingătoare țesută din lână albă și neagră pentru băiat și lână colorată pentru fete. La un capăt al cingătoarei se lega un fel de punguță numită: "moșoncă." Aceasta avea un rol magic, în ea erau puse: tămâie, funingine din horn, frunză de odolean, busuioc, muguri de salcie sfințită în Duminica Floriilor, o fărâmă din colacul sfințit de Sf. Paști, și un cățel de usturoi. Moșonca era păstrată lângă copil până la împlinirea vârstei de un an. După un an aceasta era legată de mânuța stângă a copilului cu o ață roșie. Aceasta are rolul de a apăra copilul împotriva duhurilor necurate și împotriva Fetelor Pădurii „lisne". Spun bătrânii că aceste Fete ale Pădurii furau copiii nesupravegheați (de exemplu la lucrul câmpului, unde femeile lăsau copilul singur) sau îi înlocuiau. Și femeia lăhuză purta la mâna stângă un săculeț asemănător.

Prima dată când alăpta, mama copilul trebuia să dea din sânul drept, pentru ca acel copil să nu fie stângaci. Înfășarea se făcea strâns, ca bebelușul să crească drept și să aibă picioarele drepte. Începând din primele zile, după naștere, copilului i se făcea după îmbăiere un fel de masaj de corectare și îndreptare a mânuțelor, piciorușelor, năsucului, capului chiar și a ochilor. Femeile, rudele, care veneau să o viziteze pe lăhuză, trebuia să atingă cu degetul arătător udat în salivă, copilul și mama acestuia. Acest gest magic îi ferea de deochi și în timpul alăptării nimeni nu avea voie să stea în preajma mamei.

Legănatul copilului se făcea ca și alăptatul, timp de un an sau mai mult. Leagănul era confecționat din scoarță de molid sau de brad, având capacele laterale în formă de semilună prinse cu cepuri. Prin sec. al XVII - lea, leagănul era confecționat din șindrilă. Acesta era agățat de tavanul încăperii, deasupra patului unde dormea mama. În timpul muncilor agricole, copilul era purtat cu tot cu leagăn. Nu era voie să fie lăsat copilul nesupravegheat, iar „moșonca" nu putea să lipsească. Pe lângă aceste măsuri preventive, gura copilului era unsă



cu un amestec de frunze de tutun pentru a îndepărta șerpii care simțeau mirosul de lapte. Îmi povesteau bătrânii satului, cazuri reale în care moașa îl scăpa pe copil de „șarpele” care i-a intrat în burtică, ținându-l cu capul în jos, deasupra unui cazan cu lapte fierbinte.

### **Botezul**

Acesta se desfășura după 6 -7 săptămâni de la naștere. În cazul copiilor bolnavi, acesta se făcea în primele zile de viață ale nou-născutului. În Poienile de Sub Munte, copiii au fost și sunt botezați de către nașii de cununie ai părinților acestora. La ceremonialul botezului, nașa are un rol foarte mare. Nașa aducea o bucată de pânză albă „krijmă” și o lumânare. În fața altarului, copilul era botezat după obiceiurile ritului greco-catolic. Numele copilului avea legătură cu sărbătorile creștine. Acasă se pregătea o mică petrecere „chereșinea”. Erau aduși o bucătăreasă „kucharika”, și un staroste organizator. În fața nașilor, la masă, starostele așeza doi colaci mari și o sticlă de palincă, iar în fața babei-moașe, acesta pune un colac mare și o sticlă cu horincă.

Organizatorul se adresa nașilor:

- Scumpi și iubiți nași! Fiți buni, milostivi și primiți acest dar mic, pentru mare! S-ar cuveni să vă cinstim și să vă dăruim mai mult! De la noi puțin, de la Dumnezeu mai mult!

Nașii iau colacii și îi sărută spunând:

- Mulțumim! Darul este de o frumusețe deosebită! Cu bunul Dumnezeu, pentru sănătate! În timpul petrecerii se cântau cântece acompaniate de una sau două viori. Bărbații își aminteau astfel de cătănie, de război și de butin. Femeile adunate lângă cuptor cântau și ele cântece pe teme diferite. După nașterea a doi, trei copii într-o familie, se organiza răscumpărarea copiilor. De obicei acest eveniment se organiza înaintea Postului Mare. Pentru acest eveniment, părinții copilului se pregăteau ca pentru botez. Această răscumpărare se făcea în cazul în care copiii din acea familie aveau probleme grave de sănătate. Familia alegea o mamă cu mulți copii. O aducea sub fereastra casei, și spunea:

- Vinde-mi pe (numele copilului)!

Părinții copilului bolnav, îl dădeau pe acesta pe fereastră, femeii, care în schimb dădea câteva monede. Femeia spunea: „bani sunt ai tăi, iar copilul este al meu”. După aceasta intră în casă spunând: „să trăiască copilul (numele) așa cum trăiesc și ai mei (numărul lor)! Dumnezeu e sus și știe cum să-l ocrotească.” În continuare, se desfășura un al doilea botez.

Că ți-o mărs hiru pân sat,  
Că n-ai fire de bărbat  
Și-ți stă gându' la-nsurat,  
Mamă.

Ai, însura-m-aș ș-aș fa'  
nuntă,  
E, numa' nu pă vreme  
multă,  
Ai, însura-m-aș ș-aș nunti,  
Da' numa n-aș găzdălui.

S-o dat mândra dracului,  
I-a fi talpa iadului.  
Măi, n-am omorât om de  
diu,  
Talpa iadului să fiu.  
N-am spart casa nimăru,  
Să fiu talpa iadului.

Da', hop, mândră,  
frumoasă ești tu  
Da', și cu dracu te iubești.  
Ei, una mai era ca tine  
Da' și cu dracu s-avé bine.

Da', mândră nu fi cu  
bănatu'  
E, n-om fi numa' noi în  
iad,  
E, popti fi-or și preutese  
Și mândre di' cele-alese.

Da', ce-ai gândit tu mândră  
dragă,  
A-pu frumos la frumosu'  
traje,  
E, da-pi hădu' ce să face?  
A și el îmblă sângurel,  
Până-și află hăd ca el.

*De la Nicolae Pițiș, 72 ani,  
Lăpușul Românesc, 2010*

**Mult mă muștră-a mé măicuță**

Ei, da' mult mă muștră-a mé măicuță,  
 A, pântu' ce nu-mi ții drăguță,  
 Da' i-am spus la maica mé mă,  
 Ei, da' drăguță nu-mi pot țâne,  
 Că numa tri zile-s acas'  
 Ei, da' restu-n pădurea ce deasă  
 Da' în oraș numa tri zile  
 Da' restu-n codru și-n pădure,  
 Ei, da' în pădure lucru greu,  
 Mândra-mi duce doru meu.

*De la Nicolae Pițuș, 72 ani, Lăpușul Românesc, 2010*

**Ce te legeni bradule**

Apoi mă, da' ce te legeni, bradule, măi,  
 Fără ploaie fără vântu',  
 Cu cetina la pământu'  
 Di ce să nu mă leagăn,  
 Ei, da' că oițele-mi vin măi,  
 Apoi vin oile de la munte,  
 Măi, măi și rămân plaiurile mute.  
 Vin oile tot la vale,

Nunta este un rit de trecere spre un nivel existențial, care se realizează în *lumea albă*, adică în lumea celor vii, dându-i șansa individului de a intra în rând cu oamenii. Chiar dacă se realizează în lumea celor vii, nu se anulează comunicarea cu „verticala,” cu Cosmosul.

Omul societăților tradiționale nu putea trăi decât într-un spațiu deschis către înalt, unde comunicarea cu „lumea cealaltă” se realiza prin intermediul riturilor. Deși nunta reprezintă de fapt anularea „Doiului în Unu,” realizată cu ajutorul actelor de ritual și ceremonial, este totuși o poartă spre moarte.

Nunta tradițională din Poieni este precedată de următoarele etape bine stabilite:

- informații preliminare de la vecinii tinerilor
- informații directe între viitorii cuscii
- acordul între cuscii și tineri
- o cercetare discretă din partea părinților despre alesul sau aleasa copilului lor
- peșitul
- începerea nunții
- cusutul steagului la mire
- împletitul miresei
- deplasarea alaiului de nuntă la starea civilă și la biserică
- petrecerea (pe vremuri o zi la mireasă și o zi la mire)
- chemarea, bradul, steagul, schimbul de daruri, iertăciunile
- dezvelitul miresei, uncropul, bradul (mărul) de cununie.

După ce un fecior și o fată au hotărât să se căsătorească, viitoarea mireasă are o discuție cu părinții ei. Aceștia își vor da acordul pentru ca feciorul să vină la peșit. Pe vremuri, când ajungeau la casa fetei, peșitorii treceau mai întâi pe lângă cuptor, pentru a vedea dacă este cald și cereau un pahar cu apă. Dacă apa era proaspătă și rece și cuptorul cald, atunci și fata era harnică, urmând să fie și o bună gospodină. Fiecare se așază și începe discuția: „Oameni buni, noi am venit atât de mulți, iar voi nu ne întrebați de ce? Cei din casă așteaptă ca peșitorii să le spună ceea ce doresc.

Șeful grupului va spune: „Mergând la vânătoare de jderi (în limba ucraineană, „jderi” înseamnă cununie), am dat de urmele lui, urme care ne-au adus până la casa voastră și dacă știți ceva de el vă rugăm tare mult să ni-l arătați”. Părinții fetei răspund: „Nu se poate, ați greșit casa! Noi nu avem și nu ascundem niciun jder în casă!” Cei din casă încep să arate femeile bătrâne „poate-i asta...” și până la urmă, ajung

la viitoarea mireasă care stă ascunsă lângă cuptor. Apoi începea, propriu-zis pregătirea pentru nuntă. În ajunul nunții era chemată o bucătăreasă, care urma să pregătească bucatele și



Nuntă la ucrainieni; foto: Colecția Nicolae Maricec

toate cele necesare. Începea astfel un ritual care în ucraineană se numește „zapik”, iar tradus în română înseamnă pregătiri pentru nuntă.

La zapik sunt prezenți mirii, domnișorii de onoare (stegarul - drușca), părinții mirilor, rudele, paharnicul, trâmbitașul, bucătăreasa (cuharica).

Când se ajungea la casa miresei, rolul socăciței era să sfințească cu busuioc tânăra pereche și pe cei care înconjurau casa. Obiceiul era să se înconjoare casa cu „trembita”. Persoanele care rămâneau în casă, împărțeau țuică, (horiuca). Apoi socăcița ungea cu miere fiecare colț (uhol) al casei. Mierea este un aliment sacru aflat în strânsă corelație cu laptele matern. „Este simbolul înțelepciunii și epitetul constant al oricărei învățături, menite să-l înalțe și să-l fericească pe om”.<sup>4</sup> Alături de miere, se folosea și jarul, care se punea de către drușcă, sub prag. Jarul este „simbol al energiei oculte, al focului aprins și mocnit, gata oricând să se reaprindă o flacără vie. Este imaginea focului (principiul masculin) aflat în captivitatea pământului (principiul feminin)”.<sup>5</sup>

Ai, da' și rămân târlele goale  
Stunji rămân făr' de oiță  
Și scaun făr' de băciț.

Măi, leagănă-te, vârful de  
brad măi,  
Că și io m-am legănat,  
După cine mi-a fost drag.  
Mă, da' o, frumos îi  
izvorașu'  
Măi, măi, mai frumos îi  
ciobănașu.  
Mă, când pleacă cu-a lui  
oiță,  
Ei, da' despărțindu-l de  
băciță.

Apoi leagănă-te, vârful de  
brad măi,  
Că și io m-am legănat,  
După cine mi-a fost drag.  
Mă, da' o frumoasă-i  
orășița,  
Măi, măi, mai frumoasă-i  
ciobănița.  
Da' oile-n poieniță,  
Ei, da' și-a gazdii  
ciobăniță,  
Da' cine-aude-a mé guriță,  
Poate ști că n-am supt țâță,  
Numai lapte de oiță,  
Ei, guriță de ciobăniță.

*De la Nicolae Pițuș, 72 ani,  
Lăpușul Românesc, 2010*

<sup>4</sup> Evseev Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amacord, Timișoara, 1994

<sup>5</sup> idem



**Cireșule, frunză rară**

Cireșule, frunză rară  
 Au, cireșule,  
 Măi, cine Ț-o rupt crengile  
 mă,  
 Ț-o mâncat cireșele,  
 Ai să crești mare pân la  
 vară,  
 C-oi veni cu mândra iară.

Da', cine Ț-o rupt crengile  
 Of, cireșule,  
 Ț-o mâncat cireșele,  
 Să crești mare și frumos,  
 Că la umbra ta am fost.  
 Să mai crească-n tine  
 frunză,  
 Să mai viu cu mândra  
 umbră,  
 Cine Ț-o rupt crengile mă,  
 Ț-o mâncat cireșele.

Cireșule-amu ți jale,  
 Of, după cireșele tale,  
 Măi, tăt așa cerea și mie,  
 Dup-a mé copilărie,  
 Cireșule ti-i usca,  
 După frunzișoara ta.  
 Tăt așé mă usc și eu,  
 Dup-on puișor a meu.

*De la Nicolae Pițiș, 72 ani,  
 Lăpușul Românesc, 2010*

Locuitorii comunei Poienile de Sub Munte, au conservat autenticitatea portului, a graiului, a obiceiurilor și tradițiilor strămoșești. Componentele de bază ale îmbrăcăminteii tradiționale, sunt aceleași cu cele semnalate în întreaga zonă folclorică a Maramureșului, specificul constând doar în cromatică și tehnica brodatului. După funcția veșmintelor, în raport cu fenomenele naturale, deosebim un port de iarnă și unul de vară; iar în raport cu funcția estetică și cromatică se remarcă portul de sărbătoare, diferit față de cel al zilelor de lucru.

**Costumul popular femeiesc**

Costumul popular femeiesc ( odejea jinocea) este alcătuit din: suman (petec), cojoc (cheptar), batic (platoc), zgardă (barșon), cămașă (dranța), brâu (bricira), zadii (plate), poale (fartuh), ciorapi de lână (capciure), șiret (voloch), opinci (corzane).

Portul popular al femeilor din comuna Poienile de sub Munte atrage atenția prin albul cămășilor și al poalelor, prin vârstele late ale zadii sau împletirea măiestrită a mărgelilor din zgărdanele pe care le poartă la gât.

În zilele de lucru, vara, femeile lucrează pe lângă casă, sapă în grădină, stau cu vitele la păscut sau adună fânul desculțe, purtând cămașă din pânză de in sau cânepă, țesută în casă, cu motive florale în roșu și negru, pe umeri și în jurul gâtului, și cu „cipcă” (dantelă) la mâneci și în jurul gâtului, încrețită în decolteul mic pătrat; mânecile sunt trei sferturi, cu fodor, strânse deasupra cotului. Peste poalele din pânză înălbită, bogat încrețite în talie, poartă zadiile în combinații de negru și galben sau roșu și vișiniu.

La femeile mai tinere, culorile sunt mai îndrăznețe, nelipsind o dungă de roșu-jar. Pe decolteul gâtului sclipește vestitul zgărdan, din mărgel mici, rotunde, colorate în negru, roșu și verde, în motive florale sau motive geometrice late de 1 - 2 cm. Părul se păstrează lung, împletit în una sau două cozi, purtate pe spate de către fete și cu cunună pe cap, de către neveste.

În zilele de sărbătoare se încălțau în opincile confecționate din piele de porc și prinse cu nojițe negre, peste obielele albe din pănură, - purtate peste pulpa piciorului. Cămășile sunt mai albe, au dantele mai late pe umeri și la fodrele mânecii; zadiile au culori mai deschise.

Piesa de rezistență este cojocul de oaie scurt, fără mâneci, care are câteva motive florale aplicate din fâșii din piele colorată în partea de jos, în mijlocul spatelui și pe marginea celor două laturi ale feței, care rămân neîncheiate peste cămașă.

Verile scurte din zonele muntoase admit purtarea acestor veșminte; cojocul se poartă când este prea cald, întors pe dos și îndoit, astfel ca să poată fi pus pe un singur umăr. Fetele logodite poartă în zilele de duminică și de sărbători religioase de peste săptămână, o cunună înaltă împletită din frunze verzi de „bervenoc”.

Mai târziu, o dată cu apariția diferitelor pânzetură în comerț, zadia din față a fost înlocuită cu un șorț de pânză neagră, încrețit pe talie, purtat mai mult în zilele de lucru, fiind mai ieftin și mai comod.

Pe cap atât fetele cât și femeile măritate poartă baticuri colorate sau negre confecționate din lână fină.

Iarna, peste cămașă și piețar, se îmbracă sumanul de postav în culoarea naturală a lânii negre, cu garnituri de catifea, de lungimea unei scurte; năfrâmi sau broboade de lână, obiele de pănură albă sau neagră și opinci. Ca element specific, dispărut azi aproape complet, este cușma (căciula de oaie cu fund rotund). Aceasta era confecționată din piele de miel, mielul era ales cu mare grijă și mai ales, să nu aibă mai mult de 6 zile de la naștere. Se lua pielea, se întindea pe un calapod, se prelucra și se cosea. Cușma avea două fețe: interior de culoare albă, exterior de culoare neagră. Bătrânele purtau cușma peste năframă.

### **Costumul popular bărbătesc**

Costumul popular bărbătesc (odejea monșinsca) este alcătuit din: pălărie (clabuc-șlec), piețar (chiptar), lecriș (petec), cămașă simplă (dranta șeroacă), cămașă cu diferite motive florale (huțulcă), brâu (rimini), gatii (nădragi), cioareci (hacii), opinci (corzane).

Portul bărbătesc este sobru, în culori de alb-negru. Opincile sunt piesa de bază a încălțăminteii, mai târziu apărând bocancii, peste care cad gatiile albe de pânză de casă, nu strâmți pe picior dar nici prea largi. Cămașa scurtă până în brâu este nebrodată, se încheie pe gât cu un șnur prins la gura cămășii, pe piept. Piețarul de oaie neîncheiat, fără mâneci și pălăria completează costumația de vară. Iarna cușma de oaie, cioarecii albi din postav de casă și sumanul în aceeași culoare și croială ca la femei. Piciorul este bine protejat de obielele de pănură și opinci.

52

### **Stau în loc și mă gândesc**

Hei, că stau în loc și mă gândesc,  
Că zălele la om iute trecu.  
Ei, că gandești că ieri eram mică,  
Că ș-amu iacă-s bătrânică.

Hei, că gandești că ieri mică eram,  
Că și pă su' Șatra umblam.  
Ei, că-acolo avem căsoi,  
Că și țanem marhă și oi.

Hei, că și la ele umblam noi  
Și-acolo avem căsoiu'  
Hei, că d-amu' tâte  
Că mulți dintre noi o muritu'.

Hei, că, căsoaiele s-o urnit,  
Că și-acolo avem căsoi,  
Și țanem marhă și oi,  
Că și țanem marhă și oi.

*De la Butcure Anica, 80 ani,  
Cupșeni, 2010*

53

### **Când eram noi mititei**

Hei, că, cân' eram noi mititei,  
Că, ș-a noști părinți tinerei,  
Că, când vine primăvara,  
Că, harnic o fost tătucu,  
Că el caru și-l găta,